

Handboek Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna

17 februari 2021 · CDNA

Dutch Birding Association/Nederlandse Ornithologische Unie

1 Inleiding

- 1.1 Doel van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna
- 1.2 Status van de CDNA
- 1.3 Samenstelling commissie en taak commissieleden
- 1.4 Aanstelling commissieleden
- 1.5 Aanstellingstermijn
- 1.6 Profielschets CDNA-lid
- 1.7 Commissievergaderingen
- 1.8 Jaarverslag

2 Werkwijze van de CDNA

- 2.1 Beoordeelsoorten
- 2.2 Eisen aan de documentatie
- 2.3 Richtlijnen voor documentatie moleculaire onderzoeksdata
- 2.4 Beoordelingsprocedure
- 2.5 Beoordelen op inhoudelijke wijze
- 2.6 Externe deskundigheid en advies.
- 2.7 Wilde versus niet-wilde herkomst
- 2.8 Nieuw taxon voor Nederland
- 2.9 Te beoordelen ondersoorten
- 2.10 Hybriden
- 2.11 Categorieën
- 2.12 Gepubliceerde gevallen, niet ingediende gevallen en data-uitbreidingen
- 2.13 Revisie
- 2.14 Kans op fouten
- 2.15 Relatie met andere organisaties
- 2.16 Openbaarheid van gegevens

1 INLEIDING

1.1 Doel van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna

De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (hierna: CDNA) stelt zich tot doel het verzamelen, beoordelen en archiveren van gevallen van zeldzame vogelsoorten en vogelondersoorten in Nederland. Hierbij worden in principe die soorten 'zeldzaam' geacht die in de afgelopen 30 jaar gemiddeld minder dan twee maal per jaar in Nederland zijn waargenomen.

1.2 Status van de CDNA

De CDNA doet haar werk in gezamenlijke opdracht van de Dutch Birding Association (hierna: DBA) en de Nederlandse Ornithologische Unie (hierna: NOU). Deze organisaties financieren het werk van de CDNA op basis van een begroting. NOU en DBA zijn eindverantwoordelijk voor het werk van de CDNA; daarbij zijn alle inhoudelijke, personele en organisatorische bevoegdheden gedelegeerd aan de CDNA.

1.3 Samenstelling commissie en taak commissieleden

De CDNA bestaat uit acht stemmende leden. Tot de gemeenschappelijke taak van alle leden behoort het beoordelen van gevallen van zeldzame vogels op zowel identificatie als status. Drie van de acht leden hebben daarnaast een extra functie: voorzitter, secretaris en penningmeester. Ieder lid is daarnaast gekoppeld aan een regio, waarvoor hij of zij coördinator is. De regiocoördinator heeft onder meer als taak om, samen met de archivaris, waarnemers actief te benaderen om de dossiervorming van gevallen zo goed mogelijk rond te krijgen.

De archivaris woont de vergaderingen van de CDNA bij, maar heeft geen stemrecht bij roulerende gevallen of andere kwesties waarover gestemd wordt in de vergadering (dit geldt tevens voor een eventuele assistent archivaris). De archivaris heeft de volgende taken:

1. Gevallen verzamelen en voorbereiden voor roulatie;
2. De procesgang van gevallen in roulatie bewaken;
3. Correspondentie naar de indieners over de uitkomst van de beoordeling door de CDNA;
4. Zorg dragen voor ontvangst en afhandeling van de binnengekomen correspondentie.

1.4 Aanstelling commissieleden

Leden van de CDNA kunnen gemotiveerd namen inbrengen van potentiële kandidaten wanneer de commissie uitgebreid of gewijzigd moet worden. De CDNA neemt na beraadslaging op basis van meerderheid van stemmen een beslissing over de voordracht van een kandidaat. Het nieuwe kandidaat-lid wordt daarop formeel voorgedragen aan de besturen van DBA en de NOU. Als de kandidaat en de besturen instemmen met de voordracht treedt het nieuwe lid officieel toe.

1.5 Aanstellingstermijn

Leden worden in principe aangesteld voor een termijn van vier jaar. Als het lid na het verstrijken van deze termijn aangeeft te willen blijven, en de overige leden ter vergadering kunnen daarmee instemmen, dan wordt dit lid voor een tweede periode van vier jaar aangesteld. Na het

verstrijken van de tweede termijn kan geen derde termijn worden verleend: een lid is dan verplicht af te treden. Eerder uittreden is ook mogelijk. Na een periode van afwezigheid van minimaal één jaar is het echter mogelijk om weer als lid toe te treden, waarbij weer de twee termijnen in acht kunnen worden genomen.

1.6 Profielschets CDNA-lid

De CDNA streeft permanent naar het verbreden van haar kennis en naar het ontwikkelen van een groot netwerk om een scherp beeld van trends en ontwikkelingen in de ornithologie te behouden. De CDNA probeert via haar leden contact te houden met vogelaars die een focus hebben op zeldzaamheden en determinatie, maar ook bij de meer op onderzoek en tellingen gerichte vogelaars. Samenwerking is bijvoorbeeld gericht op Europese zeldzaamhedencommissies, taxonomen, conservatoren, ringers, wetenschappers en geluidenexperts. Er wordt gestreefd naar een samenstelling van de CDNA met leden die naast brede kennis van determinatie ook specialismen hebben. Daarnaast is een CDNA-lid:

- een actieve vogelaar die herkenning en determinatie als belangrijke deskundigheid heeft;
- op de hoogte van de werkwijze van de CDNA, die hij/zij onderschrijft;
- kritisch, objectief en analytisch;
- goed in staat zich mondeling en schriftelijk uit te drukken;
- bij voorkeur ervaren met determinatie van de soorten op de beoordeellijst;
- op de hoogte van relevante literatuur.

1.7 Commissievergaderingen

Tweemaal per jaar (eenmaal in de winter en eenmaal in de zomer) is er een besluitvormende vergadering. Bij voorkeur komt hiervoor de voltallige commissie in vergadering bijeen. Voorzitter en secretaris stellen in overleg met de leden een agenda op. De agenda wordt ruim voor de vergadering door de secretaris aan de leden toegestuurd. De secretaris werkt de notulen uit en verzendt ze zo spoedig mogelijk na afloop van de vergadering. Agenda's en notulen worden ter informatie toegezonden aan de secretarissen van het DBA-bestuur en het NOU-bestuur. Een samenvatting van de notulen waarin de belangrijkste besluiten worden toegelicht, wordt als mededeling gepubliceerd in Dutch Birding en op de site van Dutch Avifauna. Dit geldt eveneens voor andere CDNA-besluiten en -mededelingen.

1.8 Jaarverslag

De CDNA doet jaarlijks verslag van haar bevindingen in de vorm van een verslag van de beoordeelde waarnemingen van het voorgaande jaar en de jaren daarvoor.

De jaarverslagen zijn en worden gepubliceerd in Dutch Birding (het tijdschrift van de DBA) en/of Limosa (het Nederlandstalig tijdschrift van de NOU). Nieuwe publicaties worden beschikbaar gemaakt via de website [Dutch Avifauna](#)

In principe wordt het jaarverslag binnen een jaar na afloop van het behandeling gepubliceerd. De auteurs van het jaarverslag hoeven geen lid van de CDNA te zijn; wel wordt altijd bij de auteursnamen '& CDNA' toegevoegd. De CDNA is te allen tijde verantwoordelijk voor tijdige aanlevering en voor de inhoud.

2 WERKWIJZE VAN DE CDNA

2.1 Beoordeelsoorten

De CDNA beoordeelt vogelsoorten en vogelondersoorten (taxa) die in de afgelopen 30 jaar gemiddeld minder dan twee maal per jaar in Nederland worden vastgesteld (de lijst van soorten en ondersoorten die momenteel door de CDNA wordt beoordeeld, staat gepubliceerd op [Dutch Avifauna](#)), of die nog niet in Nederland zijn vastgesteld maar wel als potentiële dwaalgast beschouwd kunnen worden. Eventuele invasies worden bij de berekening van dit gemiddelde niet meegenomen.

Bij toename van het gemiddeld aantal gevallen per jaar van een bepaald taxon kan de CDNA in vergadering besluiten dit taxon niet langer meer te beoordelen. Bij sterke afname van het gemiddelde aantal gevallen van een taxon dat niet (meer) beoordeeld wordt, kan de CDNA besluiten om dit taxon (weer) voor onbepaalde tijd te beoordelen.

Wijzigingen in de lijst van beoordeeltaxa worden aan Sovon doorgegeven en worden gepubliceerd met de overige CDNA-besluiten. Tevens worden beheerders van de site [waarneming.nl](#) hierover op de hoogte gesteld.

2.2 Eisen aan de documentatie

Om een geval te aanvaarden moet aan een aantal criteria voldaan worden:

1. De locatie moet in ieder geval op provincie nauwkeurig bekend zijn;
2. De datum moet in ieder geval op jaar en kalendermaand nauwkeurig bekend zijn;
3. Een geval moet gedocumenteerd zijn aan de hand van bijvoorbeeld foto's, video-opnamen, geluidsopnamen, veldschetsen, beschrijvingen en/of balg.

Aanvaarding enkel op grond van een beschrijving kan alleen plaatsvinden als:

1. De beschrijving past op de betreffende soort;
2. De beschrijving andere taxa uitsluit;
3. De omstandigheden waaronder de waarneming plaatsvond punten 1 en 2 rechtvaardigen.

Vooraf in het geval van soorten waarbij cruciale kenmerken een subtiel en subjectief karakter hebben, is het noodzakelijk fotomateriaal, geluidsopnamen of een monster ten behoeve van moleculair (DNA)-onderzoek (zie 2.3 voor specifieke eisen) ter beschikking te stellen.

Gevalen van dode vogels (vondsten) zijn aanvaardbaar als het aannemelijk is dat de vogel op de vindplaats of daar vlakbij is overleden. Deze eis dient met name te worden gesteld in havengebieden, langs rivieren, bij vliegvelden en aan de kust, omdat daar het risico van aanvoer van stoffelijke resten aanzienlijk hoger moet worden geacht dan elders. Daarenboven zijn vondsten alleen aanvaardbaar indien:

1. Er foto's zijn gemaakt en/of de dode vogel bij voorkeur verzameld is;
2. Er geen aanwijzingen zijn dat de vogel niet op die plek is aangespoeld;
3. Er geen aanwijzingen zijn van verblijf van de vogel op een schip;
4. Er geen aanwijzingen zijn van overlijden buiten de territoriale wateren;

5. De dode vogel voldoende intact is om beoordeling op de vorige vier punten mogelijk te maken.

Daarnaast kunnen voor bepaalde taxa speciale eisen van toepassing zijn, zoals:

1. Alle taxa van 'Zuidelijke Gele Kwikstaarten' (*Motacilla feldegg*, *M cinereocapilla* en *M iberiae*) komen in principe alleen voor aanvaarding in aanmerking indien zowel een kledingbeschrijving/foto's als een geluidsopname beschikbaar is.
2. Baltische Mantelmeeuwen *Larus fuscus fuscus* worden alleen aanvaard indien: er bewijs is dat de vogel in een *fuscus*-kolonie is geboren, zoals een (kleur)ring, of de vogel voldoet aan de volgende set kenmerken (Altenburg *et al* in Dutch Birding 33: 304-311):
  1. een tweede kalenderjaar vogel in april-juni;
  2. waarvan alle staartveren, armpennen en tenminste acht handpennen tweede-generatie veren zijn;
  3. waarvan de bovendelen donkerbruin zijn, met een mix van donkergrijze tot zwartgrijze adult-achtige veren.

Deze kenmerken moeten fotografisch gedocumenteerd zijn.

2.3 Richtlijnen voor documentatie moleculaire onderzoeksdata

Moleculair onderzoek, meestal op basis van DNA, vormt in toenemende mate een instrument om te komen tot determinatie van zeldzame vogels. Tot op heden beschikte de CDNA meestal uitsluitend over de conclusie van dergelijk onderzoek; de voorafgaande procedure was voor de commissie meestal een 'black box'. Dit maakt het lastig of onmogelijk om achteraf na te gaan of conclusies op basis van moleculair onderzoek gerechtvaardigd zijn. Daarom heeft de CDNA hiernavolgend protocol opgesteld (het 'cDNA-protocol') voor gevallen waarbij moleculair onderzoek een rol speelt.

Doel is om informatie te archiveren die nodig kan zijn om de juistheid van conclusies op basis van eerder uitgevoerd moleculair onderzoek te controleren, of die het de CDNA in staat stelt het onderzoek te (laten) reproduceren. De meest elementaire informatie in dezen is informatie over de aard van het onderzochte stuk DNA (bijvoorbeeld mtDNA) en de *sequentie* (de basenpaarvolgorde van het onderzochte stuk DNA). Om deze inzichtelijk te maken voor de buitenwereld en om een vergelijking mogelijk te maken met referentiemateriaal, is het essentieel dat deze wordt opgenomen in GenBank (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/genbank/>) en op deze wijze voor de CDNA traceerbaar is.

De CDNA wenst een aantal essentiële gegevens gestandaardiseerd vast te leggen in gevallen waar moleculair onderzoek een rol speelt. Deze gegevens hebben betrekking op een aantal aspecten ten aanzien van 1. Uitgangsmateriaal; 2. Analyse en 3. Determinatie.

1. Uitgangsmateriaal

- Door wie, wanneer en waar verzameld?
- Bronmateriaal: veer, poep, bloed, hele vogel, ...
- Zijn er delen van het bronmateriaal bewaard gebleven? Locatie/contactgegevens

Op basis van deze informatie kan worden nagegaan of de uitkomst van het labwerk inderdaad betrekking had op de vogel in kwestie. In een hypothetisch geval kan het bijvoorbeeld noodzakelijk zijn om bij een onverwachte onderzoeksuitkomst na te vragen of de verzamelaar van het materiaal het aangeleverde poepje ook daadwerkelijk uit de beoogde vogel zag komen, of dat de ringer het juiste donsveertje in het zakje heeft gedaan, dit om uit te sluiten dat het verkeerde exemplaar is onderzocht. Ook stelt het de CDNA in staat na te gaan of een onderzoek op basis van bronmateriaal kan worden herhaald (indien het bronmateriaal bewaard is gebleven).

2 Analyse

- Adres instituut, contactpersoon
- Wanneer is DNA-extractie verricht? Is er materiaal bewaard gebleven? Locatie/contactgegevens
- Soort analyse: mtDNA/autosomaal DNA/isotopen/...
- Welke delen van het genoom/isotopen zijn onderzocht? Aantal baseparen? CytB/ND2/CO1/...
- GenBank-nummer
- Sequentie: bijv. CTGAAACTTCGCGTCACTATTCAATCTC... etc. (zoals gearchiveerd in GenBank)
- Opmerkingen die inzichtelijk maken hoe de analyse tot stand is gekomen.

Om na te gaan wie verantwoordelijk is voor een onderzoeksuitkomst en hoe deze tot stand is gekomen, is bovenstaande basisinformatie essentieel. Het stelt de CDNA jaren later in staat om, bij een verdachte of onwaarschijnlijke onderzoeksuitkomst, na te gaan of er wellicht een fout in het lab is gemaakt (bijvoorbeeld doordat monsters per ongeluk werden verwisseld of als gevolg van een vervuiling tijdens het proces). Bovendien stelt ook hier informatie over de locatie van het bronmateriaal de CDNA in staat om, in het uiterste geval, een analyse te laten herhalen.

3. Determinatie

- Welk referentiemateriaal in GenBank is gebruikt om tot de determinatie te komen?
- GenBank-nummers
- Opmerkingen die inzichtelijk maken hoe de determinatie tot stand is gekomen.

In sommige gevallen laat een onderzoeksuitkomst lang op zich wachten. Redenen hiervoor kunnen zijn het ontbreken van voldoende referentiemateriaal (dat via derden in het buitenland beschikbaar moeten komen, of zelf moet worden vergaard) of een gecompliceerde procedure die tijdrovend is of uitvoerig labwerk vereist (bijvoorbeeld onderzoek op basis van autosomaal DNA, waarbij alle vertegenwoordigers van een groep volledig moeten worden *gesequenced*).

Op basis van referentiemateriaal in GenBank werd aangenomen dat een in Nederland gevangen boszanger *Phylloscopus* een Milne-Edwards Boszanger *P. armandii* moest zijn. Nadere analyse van het referentiemateriaal leerde dat dit foutief was en vermoedelijk een verkeerd gearchiveerde Raddes Boszanger *P. schwarzi* betrof. GenBank gebruikt bovendien een taxonomie die losstaat van de IOC-lijst (en andere lijsten). Er kunnen dus matches worden gevonden (of niet) welke vreemd kunnen voorkomen of leiden tot een verkeerde interpretatie van gegevens.

Om deze redenen wil de CDNA zicht houden op het proces dat heeft geleid tot een uiteindelijke determinatie (of uitspraak over herkomst, in geval van isotopenanalyse) op basis van moleculair materiaal.

Indien er twijfel is over de juistheid van de conclusie van een moleculair onderzoek, zal de CDNA een onafhankelijke deskundige consulteren om de onderbouwing te toetsen (zie ook paragraaf 2.7).

2.4 Beoordelingsprocedure

In de werkwijze van de CDNA is een aantal fasen te onderscheiden, vanaf het moment dat een waarnemer een geval instuurt tot aan publicatie van het jaarverslag.

Verzamelen van gegevens

De waarnemer stuurt een waarneming in op de door CDNA gestandaardiseerde online waarnemingsformulieren via www.dutchavifauna.nl. Waarnemers die een beoordeelsoort melden via waarneming.nl worden automatisch naar deze formulieren geleid. Daarnaast kunnen waarnemingen ingestuurd worden per e-mail naar cdna@dutchbirding.nl.

Het initiatief voor het indienen van de waarneming ligt allereerst bij de waarnemer(s), bij voorkeur de ontdekkers. Waarnemers worden verzocht hun waarneming binnen drie maanden in te dienen. Via het online formulier ingestuurde waarnemingen worden door de archivaris direct gekoppeld aan een archiefnummer door ze in de 'verzamelronde' te plaatsen.

Ter voorbereiding op de beoordeling kan de archivaris voor een nog niet ingediende waarneming alvast foto's en/of beschrijvingen van internetsites verzamelen. Een dergelijk geval wordt ingevoerd in de database en krijgt daarmee alvast een archiefnummer. De archivaris wacht met in roulatie brengen tot de waarnemers zelf het geval hebben ingediend; de archivaris kan contact opnemen met de waarnemers om hen hiertoe aan te sporen. De archivaris start de roulatie door een (ingediende) waarneming te verplaatsen naar de eerste ronde. Stemmende leden ontvangen automatisch een e-mail met verzoek om beoordeling.

Indien de waarnemers na drie maanden de waarneming nog niet hebben ingediend, kan de archivaris besluiten een geval vanuit de 'verzamelronde' officieel in roulatie te brengen. Dit heeft nadrukkelijk niet de voorkeur aangezien de kans hiermee bestaat dat belangrijke en relevante informatie niet in het dossier wordt opgenomen. Voor deze werkwijze wordt gekozen bij gevallen met beschikbare documentatie, waarbij tijdens de beoordeling weinig tot geen discussie te verwachten lijkt en voor gevallen waarin waarnemers herhaaldelijk niet reageren op een verzoek om het geval in te dienen.

Indien een waarneming wordt ingediend die langer dan drie jaar geleden is gedaan, dan wordt de waarnemer verzocht op het waarnemingsformulier expliciet aan te geven of de waarneming niet eerder is ingediend (en zo niet: waarom), hoe de beschrijving tot stand is gekomen en om een kopie (scan/foto) van de originele veldnotities toe te voegen aan het formulier wanneer duidelijke foto's of geluidsopnamen ontbreken.

Beoordeling van de documentatie

Een geval wordt in principe over maximaal drie ronden beoordeeld. Leden geven hierbij hun oordeel over twee aspecten van de waarneming: 1 determinatie (bij voorkeur inclusief leeftijd en geslacht), en 2 status (zie ook paragraaf 2.5).

De eerste ronde is 'blind': leden kunnen het commentaar van andere leden niet zien. In de eerste ronde beoordelen alle leden of een geval in hun ogen aanvaardbaar is of niet, of dat men niet tot een besluit kan komen (onthouding van stemming). Zeker bij moeilijke gevallen worden de leden verzocht de beoordeling uitgebreid te motiveren.

De archivaris bekijkt per geval de uitslag van de beoordeling. Er zijn in ronde 1 drie mogelijkheden:

1. Een geval is aanvaard indien alle leden het geval wat betreft determinatie aanvaardbaar achten en vijf of meer leden het geval wat betreft status aanvaardbaar achten. De indiener wordt hiervan op de hoogte gesteld via een e-mail;
2. Een geval is niet aanvaard indien alle leden het geval wat betreft determinatie niet aanvaardbaar achten of alle leden de determinatie wél aanvaardbaar achten, maar vijf of meer leden het geval wat betreft status onaanvaardbaar achten. De indiener wordt hiervan op de hoogte gesteld via een e-mail met een beknopte reden van afwijzing;
3. Een geval krijgt een extra beoordelingsronde indien er geen overeenstemming in de stemming wat betreft determinatie is en/of er onthoudingen van stemming zijn.

In de tweede ronde kunnen leden elkaars commentaar uit de eerste ronde zien. Leden geven hierin inhoudelijk commentaar indien men het niet met (één van) de overige leden eens is. Als er na de tweede ronde nog geen unaniem oordeel is, volgt een derde ronde. Daarin is onthouden van stemmen niet toegestaan. Na een derde ronde wordt een geval aanvaard indien het geval niet meer dan één tegenstem heeft gekregen wat betreft determinatie, en vijf of meer leden het geval wat betreft status aanvaardbaar achten.

Voor een nieuwe soort voor Nederland geldt dat met betrekking tot de identificatie het geval unaniem aanvaard moet worden op determinatie en vijf of meer leden het geval wat betreft status aanvaardbaar achten. Indien er na de derde ronde nog geen unaniem oordeel is verkregen met betrekking tot de identificatie, kan een geval in uitzonderlijke situaties een vierde ronde doorlopen. Het besluit hiertoe ligt bij de voorzitter.

De indiener wordt op de hoogte gesteld via een e-mail met de mededeling dat het ingediende geval aanvaard dan wel niet aanvaard is. Dit geldt dus niet voor gevallen die zijn behandeld op grond van een door de archivaris samengesteld dossier.

Aanvaarde waarnemingen verschijnen in de lijst van gevallen in het eerstkomende jaarverslag. Niet aanvaarde waarnemingen worden in het eerstkomende jaarverslag vermeld bij de niet aanvaarde gevallen en gearhiveerd in het digitale CDNA-archief. Aanvaarde gevallen verschijnen op www.dutchavifauna.nl in de [lijst van gevallen](#) (er is tevens de optie aanwezig om niet-aanvaarde waarnemingen in te zien).

Wanneer er nieuwe gegevens over een bepaald geval bekend worden, kan de CDNA in een later stadium besluiten om een geval opnieuw te beoordelen (zie paragraaf 2.12, Revisie).

2.5 Beoordelen op inhoudelijke wijze

In de eerste ronde beargumenteert ieder lid waarom het geval naar zijn of haar mening al dan niet aanvaard kan worden. In de volgende beoordelingsrondes dienen commissieleden beargumenteerd commentaar op elkaars standpunten te geven.

Bij de motivering waarom een geval wel/niet acceptabel is worden objectieve argumenten gevraagd, die betrekking hebben op de beschrijving en documentatie van de waarneming. De

status van de waarnemer mag geen doorslag geven bij een onvoldoende beschrijving. Het oordeel van de CDNA is primair gericht op de (onder)soortdeterminatie. Daarnaast doet de CDNA zo mogelijk uitspraken over geslacht, leeftijd/kleed en eventueel ondersoort of geografische herkomst (vanzelfsprekend worden waarnemers verzocht bij het indienen van waarnemingen hier aandacht aan te besteden). Deze onderdelen maken deel uit van de formele beoordeling en worden opgenomen in het jaarverslag.

Waarnemingen van zittende commissieleden worden net als andere waarnemingen objectief beoordeeld.

2.6 Wilde versus niet-wilde herkomst

Indien de CDNA een positieve uitspraak heeft gedaan over de identificatie van een geval, zal worden gekeken of er sprake is van een vogel van een niet-wilde herkomst. Als er aanwijzingen of gegronde vermoedens bestaan dat de vogel van niet-wilde herkomst is, dan wordt een dergelijk geval niet aanvaard. Het vermoeden van een niet-wilde herkomst kan zijn gebaseerd op (één van) de volgende criteria:

- de vogel draagt een verdachte ring of andere toevoeging of merktekens die in gevangenschap zijn aangebracht (bijvoorbeeld leren veters);
- de vogel vertoont een verdachte slijtage aan het verenkleed, een voor de soort atypische rui of vreemde vergroeiingen aan poten en/of snavel, zoals extreem lange nagels;
- de vogel vertoont een voor een wilde vogel van de betreffende soort afwijkend gedrag;
- de vogel bevindt zich in een atypische habitat.

De status van een soort wordt mede bepaald door het vermogen van deze soort om naar onze contreien af te dwalen. Dit wordt bepaald aan de hand van de ecologie van de soort, het voorkomen van de soort in omringende landen en de vergelijkbaarheid van verspreiding en dispersievermogen met soorten waarvan de wilde status in Nederland of Europa niet ter discussie staat. Bij een uitspraak over de status van het geval zijn er twee uitspraken mogelijk:

1. Wilde status;
2. Wilde status uitgesloten, niet aannemelijk of te twijfelachtig.

Bij 'wilde status' zal het geval op de Nederlandse Lijst worden geplaatst. Bij 'wilde status uitgesloten, niet aannemelijk of te twijfelachtig' zal een geval gearhiveerd worden en genoemd in de appendix van niet-aanvaarde gevallen in het eerstvolgende jaarverslag.

De CDNA hanteert met betrekking tot soorten die in principe ook uit gevangenschap kunnen afstammen het uitgangspunt dat wanneer een soort in staat wordt geacht hier op eigen kracht te kunnen verschijnen, gevallen van deze soort aanvaard kunnen worden, tenzij er indicaties zijn dat de vogel uit gevangenschap afkomstig is.

De status van de soort in gevangenschap is hierbij niet doorslaggevend. Wel kan worden meegewogen of een soort aantoonbaar en met regelmaat is ontsnapt. Daarnaast zal van bepaalde soorten geëist worden dat positief is vastgesteld dat de vogel geen ring of andere tekenen van niet-wilde herkomst draagt. Als geldend bewijs van ongeringdheid voldoen alleen foto's of videobeelden.

Soorten met omgekeerde bewijslast

Op de volgende soorten op de Nederlandse lijst wordt de regel van 'omgekeerde bewijslast' toegepast bij de beoordeling van status: Ross' Gans *Anser rossii*, Buffelkopeend *Bucephala albeola*, Kokardezaagbek *Lophodytes cucullatus*, Marmereend *Marmaronetta angustirostris**, Amerikaanse Tafeleend *Aythya americana**, Siberische Taling *Anas formosa*, Bronskopeend *A falcata*, Jufferkraanvogel *Grus virgo*, Kroeskoppelikaan *Pelecanus crispus** en Roze Pelikaan *Pelecanus onocrotalus*.

Deze lijst wordt gehanteerd als een richtlijn waarbij de volgende aanvullende opmerkingen gelden:

- De CDNA kan soorten die niet op deze lijst staan toch onderwerpen aan de eis van de omgekeerde bewijslast. Dit zal gemotiveerd en alleen in bijzondere situaties worden toegepast;
- De CDNA kan in bijzondere gevallen besluiten de omgekeerde bewijslast soepeler te hanteren vanwege een bijzondere context. (Bijvoorbeeld als er van een soort op de lijst een duidelijke influx is in NW-Europa);
- Met betrekking tot nieuwe soorten voor Nederland waarbij het escaperisico door de commissie als groot wordt ingeschat, kan de omgekeerde bewijslast worden toegepast.

De CDNA zal voor soorten met omgekeerde bewijslast de toetsing op een niet-wilde herkomst scherp toepassen. Bijvoorbeeld: als de vogel opvallende beschadigingen aan het kleeft of naakte delen heeft zullen deze (ook als ze in het wild kunnen voorkomen) in principe worden geïnterpreteerd als aanwijzingen van verblijf in gevangenschap en daarmee, conform de intentie van de omgekeerde bewijslast, 'het nadeel van de twijfel krijgen'.

Status versus herintroductieprogramma's

1. Individuele vogels die herkenbaar zijn als direct afstammend van een herintroductie (door ring, gebleekte pennen, zenders etc) worden als niet-wild beschouwd;
2. De CDNA kan aanvullende criteria toepassen bij soorten waarvoor aanwijzingen zijn dat het beeld van voorkomen in NW-Europa in sterke mate wordt beïnvloed door lopende herintroductieprojecten. Voor deze soorten kan de commissie als aanvullende eis stellen dat beoordeeld moet kunnen worden of er tekenen zijn van herkomst van een herintroductieproject.
3. Soorten waarvan de CDNA het aannemelijk acht dat een groot deel van de waargenomen individuen afkomstig zijn uit een nog lopend, niet zelfredzame en duurzame herintroductiepopulatie, worden als niet-wild beschouwd

2.7 Externe deskundigheid en advies

Mocht tijdens de beoordelingsronden blijken dat de commissieleden te weinig ervaring of kennis hebben om het geval adequaat te kunnen beoordelen, dan wordt advies gevraagd aan iemand van buiten de commissie. Het invoeren van externe hulp kan door ieder lid afzonderlijk worden gedaan na ruggenspraak met de voorzitter of secretaris. De informatie van een externe deskundige wordt beschouwd als advies en is niet bindend. Deze informatie wordt toegevoegd aan het digitale dossier.

2.8 Nieuw taxon voor Nederland

Indien een nieuwe (onder)soort voor de Nederlandse Lijst wordt ingediend zal de CDNA, zoals bij andere ingediende waarnemingen, een uitspraak doen over zowel determinatie als status.

Bij een positieve beoordeling van zowel determinatie en wilde status, zal een extra stemronde plaatsvinden die dient als bekrachtiging van het uiteindelijke oordeel waarmee het taxon op de Nederlandse lijst wordt geplaatst.

Om een nieuw taxon op de Nederlandse lijst te plaatsen dient er sprake te zijn van een unaniem oordeel wat betreft determinatie. Er kan dus geen sprake zijn van een tegenstem wat betreft determinatie. Dat betekent dat voor een nieuw taxon het criterium van aanvaarding scherper is dan voor de andere gevallen waar één tegenstem mogelijk is (zie paragraaf 2.3, fase 2).

2.9 Te beoordelen ondersoorten

De CDNA beoordeelt alleen ondersoorten die door de CSNA als ondersoort worden erkend en (mogelijk) op eigen kracht Nederland kunnen bereiken en die als zodanig herkenbaar zijn.

2.10 Hybriden

De CDNA beoordeelt gevallen waarvan aangenomen wordt dat het gaat om een hybride waarvan tenminste één oudersoort op de lijst van beoordeelsoorten staat (bijvoorbeeld Ringsnaveleend x Kuifeend *Aythya collaris x fuligula* of Azuurmees x Pimpelmees *Cyanistes cyanus x caeruleus*).

Bij de beoordeling van enkele taxa waarvan is vastgesteld dat hybridisatie frequent optreedt zal ook het aspect 'tekenen van hybridisatie' moeten worden beoordeeld. De commissie stelt voor deze taxa als eis dat de kwaliteit van de documentatie dusdanig moet zijn dat enkele belangrijke kenmerken die kunnen duiden op hybridisatie beoordeeld kunnen worden. Indien de beoordeling hiervan niet mogelijk is kunnen deze waarnemingen niet worden aanvaard.

De commissie heeft voor de volgende taxa op dit punt specifieke criteria uitgewerkt: Bastaardarend *Aquila clanga* en Schreeuwarend *Aquila pomarina*, Witkopgors *Emberiza leucocephalos* en Oosterse Zwarte Roodstaart *Phoenicurus ochruros ochruros*. De belangrijkste bronnen voor Schreeuwarend/Bastaardarend zijn Lontkowski & Maciorowski (2010) en Forsman (2016), voor Witkopgors Occhiato (2003), Panov *et al* (2003), Hellquist (2015) en Driessens (2017), en voor Oosterse Zwarte Roodstaarten Steijn (2005) en van der Spek & Martinez (2018).

2.11 Categorieën zeldzaamheden

In de meeste Europese landen onderscheiden de zeldzaamhedencommissie meerdere categorieën, waarin soorten of gevallen van soorten worden ingedeeld. In Nederland wordt deze benadering tot op heden niet gehanteerd: in Nederland is alleen sprake van een Categorie A.

Categorie A houdt die gevallen in van soorten waarvan wordt aangenomen dat ze in wilde staat, zonder hulp van de mens, in Nederland voorkomen of ooit terecht zijn gekomen. Deze categorie omvat de broedvogels, regelmatige en onregelmatige doortrekkers, zomergasten, wintergasten en dwaalgasten.

2.12 Niet ingediende gevallen en datumuitbreidingen

Een groot deel van de waarnemingen van zeldzame vogels komt bij de CDNA terecht. Toch komt het geregeld voor dat gevallen wel worden gepubliceerd, bijvoorbeeld op websites, maar niet worden ingediend. De archivaris en assistent houden bij of waarnemingen op DB en waarneming.nl ingediend worden. Alleen gevallen met bewijsdocumentatie kunnen uiteindelijk door de archivaris in roulatie gebracht worden als de ontdekker ook na verzoek daartoe de waarneming niet heeft ingediend (zie 2.3).

Bij ingediende gevallen zijn de begin- of einddatum soms niet nauwkeurig of correct. Om te voorkomen dat de juiste waarnemingsdatums van zeldzaamheden verloren gaan, worden diverse beschikbare bronnen benut bij de behandeling van gevallen (waaronder waarneming.nl), door de archivaris en CDNA-leden. Waarnemers kunnen datumuitbreidingen of -aanpassingen doorgeven door middel van het indienformulier; deze datum aanpassingen worden vervolgens door de CDNA beoordeeld.

2.13 Revisie

Er kan aanleiding zijn om eerder aanvaarde gevallen opnieuw tegen het licht te houden. Elk individueel lid van de commissie kan een revisie aanvragen (al dan niet op verzoek van een buitenstaander). Een verzoek om revisie dient aan één of meer van de volgende criteria te voldoen:

- Er zijn nieuwe feiten betreffende de waarneming aan het licht gekomen;
- Er zijn voor de determinatie van het geval relevante nieuwe aspecten naar voren gekomen die niet bij de besluitvorming waren betrokken;
- De determinatie wordt in de bestaande literatuur aanvechtbaar geacht;
- De besluitvorming (procedureel en/of inhoudelijk) wordt aanvechtbaar geacht.

Ook is het mogelijk dat alle gevallen van een bepaald taxon opnieuw beoordeeld dienen te worden als van een bepaald taxon nieuwe informatie met betrekking tot herkenning en/of voorkomen bekend worden.

Voordat tot herbeoordeling over wordt gegaan, geven alle leden eerst (tijdens een stemronde) hun oordeel over de wenselijkheid van een herroulatie. Bij een meerderheid van stemmen zal de herroulatie door de archivaris in gang worden gezet.

2.14 Kans op fouten

Bij het aanvaarden of niet aanvaarden van gevallen kunnen twee soorten fouten optreden:

1. Een geval wordt niet aanvaard. Het is niet ondenkbaar dat het wel deze soort betrof. Dit wordt een fout van de eerste soort genoemd;
2. Een geval wordt aanvaard. Het is niet ondenkbaar dat het niet deze soort betrof. Dit wordt een fout van de tweede soort genoemd.

Om fouten van de tweede soort te voorkomen, dient de CDNA 'streng' te zijn in haar beoordeling. Dit heeft als gevolg dat fouten van de eerste soort automatisch zullen toenemen. Bij een mildere beoordeling door de CDNA zullen echter automatisch fouten van de tweede soort toenemen. Al vanaf haar oprichting heeft de CDNA gekozen voor de werkwijze om fouten van de tweede soort zoveel mogelijk te voorkomen.

2.15 Relatie met andere organisaties

Dutch Birding Association (DBA)

De CDNA doet haar werk in gezamenlijke opdracht van de NOU en de DBA. Deze organisaties financieren het werk van de CDNA. DBA is van de twee eindverantwoordelijk voor het werk van de CDNA; daarbij zijn alle inhoudelijke, personele en organisatorische bevoegdheden gedelegeerd aan de CDNA.

Met de redactie van Dutch Birding is de afspraak gemaakt dat bij het publiceren van artikelen over bijzondere waarnemingen het oordeel van de CDNA vermeld wordt. Indien er gepubliceerd wordt over een niet aanvaard geval dan dient dit te worden aangegeven. Indien de redactie voornemens is om een gevalsartikel te publiceren voordat de aanvaarding door de CDNA heeft plaatsgevonden dan stelt de redactie de voorzitter van de CDNA hiervan op de hoogte. Als de voorzitter zwaarwegende argumenten heeft om (nog) niet tot publicatie over te gaan dan kan hij publicatie ontraden en dit standpunt kenbaar maken aan het bestuur van Dutch Birding.

Nederlandse Ornithologische Unie (NOU)

De CDNA doet haar werk in gezamenlijke opdracht van de NOU en de DBA. De NOU is een van de twee medefinanciers en opdrachtgevers van de CDNA. Financiering van het werk van de CDNA vindt plaats op grond van een van tevoren vastgestelde begroting.

Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna

De Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA) is thans een zelfstandige commissie onder NOU en DBA en houdt zich bezig met de naamgeving en taxonomie van in Nederland voorkomende taxa. De CDNA conformeert zich aan beslissingen van de CSNA betreffende de taxonomische status van een taxon.

Waarneming.nl

Waarneming.nl is een van de belangrijkste bronnen van vogelwaarnemingen in Nederland. Via de site van waarneming.nl worden dagelijks grote aantallen algemene, schaarse maar soms ook zeldzame soorten ingevoerd. Daarnaast beschikt waarneming.nl over een omvangrijke set ornithologische data, die van grote waarde kan zijn voor de CDNA. Bijvoorbeeld voor het signaleren en documenteren van trends, het aantalsverloop van influxen en invasies, seizoenspatronen van schaarse soorten en relevante informatie over het voorkomen en verspreiding van escapes. De CDNA en waarneming.nl werken op diverse niveaus samen: zo worden waarnemers die een zeldzame soort indienen automatisch gewezen op het feit dat de ingevoerde soort een beoordeelsoort betreft en wordt bij de validatie van waarnemingen een link gelegd met de besluiten van de CDNA.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Een deel van het werk van Sovon bestaat uit het registreren en archiveren van onregelmatige soorten in Nederland. Zodra taxa vanwege afgenomen zeldzaamheid niet meer door de CDNA beoordeeld worden of vanwege hun afname juist wel weer beoordeeld gaan worden zal de CDNA (via de secretaris) Sovon hiervan op de hoogte stellen.

Vogeltrekstation Nederland

Ringers treffen met enige regelmaat een dwaalgast aan in hun netten; van sommige soorten op de Nederlandse lijst zijn zelfs alle gevallen te danken aan ringvangsten. Afspraak is dat dergelijke gevallen automatisch aan de CDNA worden doorgespeeld (de ringers kunnen de gevallen

uiteraard rechtstreeks aan de CDNA sturen, of naar het Vogeltrekstation die de gegevens dan naar de CDNA doorstuurt).

AERC (Association of European Rarities Committees)

De AERC richt zich op het bundelen van de krachten van de Europese beoordelingscommissies, en het komen tot een aantal uniforme afspraken betreffende verschillende onderwerpen

2.16 Openbaarheid van gegevens

Gegevens in het CDNA-archief zijn in principe openbaar toegankelijk voor diegenen die onderzoek willen doen naar zeldzame vogels in Nederland. Onderscheid kan hierbij gemaakt worden tussen de documenten en archiefstukken die bij het dossier behoren en de gegevens en commentaren uit de stemronde. De archiefstukken en documenten zijn openbaar, terwijl de gegevens van de stemronde geanonimiseerd of samengevat beschikbaar kunnen worden gesteld.

Een gemotiveerd verzoek tot raadplegen van het archief kan via de archivaris gericht worden aan de voorzitter. Een verzoek dient te beschrijven wat het doel van het onderzoek is, wat het raadplegen van het archief bijdraagt aan het doel van het onderzoek en waar en wanneer de resultaten zullen worden gepubliceerd. Als de voorzitter de onderbouwing niet overtuigend vindt zal deze het verzoek ter beoordeling voorleggen aan de andere stemmende leden. Bij een meerderheid kan dan alsnog met het verzoek worden ingestemd. Als een meerderheid van de commissie tegen is zal dit verzoek worden afgewezen. De voorzitter zal deze weigering direct en gemotiveerd, aan het bestuur van NOU en DB kenbaar maken en desgewenst in overleg treden met de besturen van NOU en DBA

Bij substantiële kosten kan een vergoeding van de gemaakte onkosten gevraagd worden aan de aanvrager(s).